

NEŽIVOTNÉ POISTENIE

Podstatou neživotného poistenia je krytie celej škály existujúcich rizík neživotného charakteru ohrozujúcich každú ľudskú činnosť. Produkty neživotného poistenia sú veľmi rôznorodé.

Vo svojich počiatkoch bolo tradičným klasickým rizikom neživotného poistenia **požiarne riziko**. Historicky prvé neživotné poisťovne začínali ako požiarne poisťovne. Postupom času si klienti poisťovní stále viac želali širšie krytie príčin vecných škôd, tak sa postupným pridávaním ďalších príbuzných príčin nebezpečenstva do združených poistení z požiarneho rizika stalo **riziko živelné**. Vývoj združovania príbuzných rizík pokračoval a do krytia rizík sa pridalo **riziko vodovodných škôd**. Medzi poistiteľné živly sa v súčasnosti najčastejšie zahŕňajú požiar, výbuch, bezprostredný úder blesku, víchrica, povodeň alebo záplava, krupobitie, zosuv pôdy, zrútenie skál alebo zeminy, zosuv alebo zrútenie lavíny, pád stromov alebo stožiarov. V prípade, že nejde o opakovateľné riziko, alternatívne býva poistiteľné zemetrasenie, tiaž snehu alebo námrazy. Právo na poistné plnenie môže poistenému vzniknúť aj vtedy, ak sa odcudzili alebo stratili poistené predmety v priamej súvislosti so živelnou udalosťou. Na druhej strane, poisťovne vo svojich poistných produktoch majú tendenciu niektoré obzvlášť nebezpečné živelné riziká s vysokou pravdepodobnosťou vzniku zo svojho poistného krytia vylučovať alebo ich za zvláštne sadzby pripoistiť (napr. povodne, zemetrasenia atď.).

Obdobou požiarneho rizika z hľadiska historických koreňov je **riziko krupobitia**. Poistenie proti krupobitiu má vysokú popularitu aj v súčasnosti, najmä v poľnohospodárskych oblastiach.

Klasickým rizikom tradične zahrňovaným do majetkového poistenia je **riziko krádeže**. V súčasnom období je riziko krádeže v niektorých majetkových poisteniach (napr. v havarijnom poistení, v poistení domácnosti atď.) na hranici poistiteľnosti vďaka svojej vysokej škodovosti. Poisťovne preto vyžadujú, aby boli veci proti krádeži zaistené. Vo svojich všeobecných poistných podmienkach podmieňujú poistné plnenie pri krádeži podmienkou. Ide o tzv. kvalifikovanú krádež, čo znamená, že páchateľ musel pri krádeži prekonať prekážku chrániacu predmet pred odcudzením. V súčasnom období sa však nájdu už aj také poistné produkty, ktoré kryjú škody na majetku iba v dôsledku lúpeže (páchateľ použil proti poistenému násilie). S rizikom krádeže býva do poistných produktov pridružené aj riziko vandalizmu. Ide o úmyselný čin so zámerom poškodiť alebo zničiť poistený predmet, pričom poisťovne niekedy požadujú zistenie páchateľa vandalského činu

alebo je uvedené riziko kryté len v prípade, že súčasne dôjde k odcudzeniu poisteného predmetu.

Zvýšený význam poisťovania **rizika havárie**, ako udalosti, ktorá pôsobila na predmet poistenia náhle a mechanicky, bol odpoveďou na rastúci počet dopravných prostriedkov v spojení so **zodpovednosťou za škody** spôsobené ich prevádzkou. V Slovenskej republike je zodpovednostné poistenie požadované povinne zo zákona. Aj tento faktor, popri vysokej poistnej potrebe pri poistení motorových vozidiel, viedol k tomu, že je objemovo najväčšou časťou neživotného poistenia.

Postupom času, v súvislosti s prenikaním zamerania disciplíny manažmentu rizika do povedomia podnikateľov, boli poistiteľné riziká rozšírené o poistenia pre prípad **prerušenia prevádzky podniku**, ako riziko následnej škody. Do produktov priemyselného poistenia ako poistenia podnikateľských rizík bolo zahrnuté **strojové riziko** súvisiace s poruchou alebo haváriou strojového zariadenia. V rámci tohto rizika bývajú do poistného krytia zahŕňané i niektoré udalosti, ktoré nemajú klasické vlastnosti náhodnosti, napr. chybná obsluha stroja, jeho predčasná opotrebenie, chyba materiálu atď.

Makroekonomicky významnými sú **riziká úverové**, najmä vo vzťahu k zahraničnému obchodu a riziká spojené so špecifikami výrobného procesu v poľnohospodárstve, ako sú **riziko pestovania poľnohospodárskych plodín** a **riziko chovania hospodárskych zvierat**.

V súčasnom období sa čoraz viac v neživotnom poistení uskutočňuje poistné krytie formou združených poistení, ktoré zabezpečujú rozsiahlejšie, komplexnejšie a prepojenejšie krytie rizík. Takéto poistenia prekračujú oblasť klasických majetkových poistení.

Neživotné poistenie zahŕňa krytie rizík, ktoré vedú k škodám na poistených predmetoch, t.j. k poškodeniu, strate, zničeniu alebo finančným stratám. Subjektmi v poistení majetku sú právnické a fyzické osoby, pri ktorých rozoznávame poistenie fyzických podnikajúcich osôb a súkromných osôb. Neživotné poistenie zahŕňa krytie rizík, s ktorými sa osoby pri svojej činnosti stretávajú a ktoré môžeme podľa dôsledkov rozdeliť na:

a) **riziká, pri ktorých dochádza k vzniku priamych finančných škôd:**

- **živelné riziká**, ktoré predstavujú široké spektrum rizík priamych škôd na majetku spôsobených živelnými udalosťami, ako sú napr. požiar, výbuch, blesk, víchrica, povodeň, záplava atď.,
 - **vodovodné riziká**, spôsobené vodou vytekajúcou z vodovodných zariadení, kanalizácií a vykurovacích telies,
 - **riziká havárie** (t.j. havária dopravného prostriedku), keď sa rozlišujú riziká majetkových škôd tak na dopravných prostriedkoch, ako aj na prepravovanom náklade,
 - **riziká odcudzenia** (krádež, lúpež) a **vandalizmu**, súvisiace so zásahom tretej osoby (častou podmienkou poistného plnenia musí byť prekonaná prekážka určitého zabezpečenia majetku pri odcudzení alebo zistenie páchatel'a pri vandalizme),
 - **riziká prevádzky strojov a strojových zariadení** v dôsledku havárií či porúch strojov chybou technológiou, neodborných zásahom, skratom elektrického prúdu, atď.,
- b) riziká, pri ktorých dochádza k vzniku následných finančných strát:**
- **riziká prerušenia prevádzky** (t.j. šomážne), ktoré vznikli v dôsledku prerušenia prevádzky alebo výroby v dôsledku živelnej udalosti, havárie, výpadku dodávky energie atď.,
 - **úverové riziká** súvisiace s nesplatením úveru v dôsledku nesolventnosti, platobnej nevhôle dlžníka (dlžník môže ale nechce zaplatiť) alebo vonkajších podmienok, keď nie je možné dlžobu zaplatiť (napr. embargo),
- c) riziká, ktoré vplývajú na finančnú stabilitu poisteného:**
- **riziká zodpovednosti za finančné škody voči tretím osobám**, pri ktorých je príjemcom poistného plnenia tretia osoba stojaca mimo zmluvného vzťahu poisťovne a poisteného,
 - **riziká zodpovednosti za škody na živote a zdraví tretích osôb**, kde je odškodňovaná strata na živote a zdraví tretích osôb. Pretože nejde o odškodňovanie majetkových (finančných) škôd, je pri tomto poistení prítomný prvok životného poistenia,
- d) riziká súvisiace s ujmom na zdraví poisteného:**
- ide o riziká, ktoré svojou poistno-technickou konštrukciou patria do neživotného segmentu, ale svojím obsahom úzko súvisia s rizikom ujmy na zdraví človeka. Z ekonomického hľadiska znamenajú stratu na príjmoch, teda sú príbuzné a často

zlučované so životnými rizikami. Prvok neživotného poistenia sa nachádza v rizikovej zložke poistenia. Zaraďujeme sem úrazové poistenie, poistenie kritických chorôb, poistenie liečebných nákladov, poistenie pre prípad pracovnej neschopnosti atď.

Jednotlivé poistenia v neživotnom poistení vznikajú na základe existencie rizík súvisiacich s každodennými životnými potrebami, ako aj so samotným rozhodnutím poisteného, ktoré riziká chce mať poistením kryté.

Poistenia sa delia najmä podľa:

- **poistených rizík** – napr. poistenie živelných rizík, poistenie proti požiaru, havarijné poistenie atď.,
- **poistených majetkových predmetov či záujmov** – napr. poistenie domácností, motorových vozidiel, úverov a pod.

Rozsah poistených rizík, ktorý kryje najmä majetkové poistenie, vyplýva z konštrukcie samotného poistenia, ktorá môže byť vo všeobecnosti uplatnená ako:

- **poistenie kryjúce jednotlivé riziko** (ide o riziko špecifické, napr. požiarne poistenie atď.),
- **združené poistenie** tzv. **FLEXA**, kde ide o poistenie kryjúce vymenované riziká, ktoré zahŕňujú poistnú ochranu pred požiarom, úderom blesku, výbuchom, nárazom alebo pádom lietadla, stromov, stožiarov a iných predmetov,
- **komplexné poistenie** tzv. **ALL RISKS**, ktoré zabezpečuje poistnú ochranu proti všetkým rizikám súvisiacich s daným poisteným objektom (pri poistení sa samozrejme uplatňujú výluky z poistenia, napr. teroristický útok atď.)

Poistenia, ktoré obsahujú rovnaké riziká alebo rovnaké záujmy sa spájajú do poistných odvetví. V neživotnom poistení možno pozorovať dve základné tendencie:

- **špecializácia poisťovacích rizík**, kde je výhodou možnosť oceňovania škody a výpočet jej náhrady, ale nevýhodou je pomerne vysoké poistné,
- **zlučovanie rizík**, ktorá je pre poistených klientov výhodnejšia, lebo umožňuje nižšie sadzby poistného a zároveň znižuje režijné náklady poisťovne.

ZÁKLADNÉ POJMY V NEŽIVOTNOM POISTENÍ

INTENZITA POISTNEJ OCHRANY predstavuje pomer poistného plnenia ku škode, pričom je zrejmé že intenzita poistnej ochrany by sa mala pohybovať v intervale $0 \leq \text{intenzita poistnej ochrany} \leq 1$ (v prípade, že je intenzita > 1 , znamená to obohatenie poisteného, čo je kvalifikované ako poistný podvod).

POISTNÁ SUMA (PS) je suma dohodnutá v poistnej zmluve. Údaj technického charakteru tvoriaci základ pri stanovení výšky poistného plnenia v prípade poistnej udalosti v súlade so znením poistnej zmluvy, ako aj pri stanovovaní poistného. Môže sa určiť pre jednu udalosť, pre udalosti v stanovenom období alebo ako maximálna suma poistného plnenia počas celého trvania poistenia. Keď je škoda vyššia ako poistná suma, vtedy je poisťovňa povinná plniť len do výšky poistnej sumy.

Stanovenie poistnej sumy závisí od rozhodnutia klienta, ktorý sa môže pri poistnej sume, ktorá nezodpovedá reálnej hodnote majetku, vystaviť riziku podpoistenia.

POISTNÁ HODNOTA (PH) predstavuje v čase uzatvorenia poistenia reálne ocenenie poistenej veci. V čase poistnej udalosti je to časová alebo nová hodnota poistenej veci (podľa konkrétneho poistenia). Zvyčajne sa určuje v majetkovom poistení.

NADPOISTENIE (PS > PH) predstavuje situáciu, keď je poistná suma vyššia ako poistná hodnota poisteného predmetu. Poistné plnenie môže byť však maximálne len vo výške poistnej hodnoty poisteného predmetu.

PODPOISTENIE (PS < PH) predstavuje situáciu, keď je poistená len časť poistnej hodnoty. Poisťovňa v prípade poistnej udalosti poskytuje len pomernú výšku škody zodpovedajúcu pomeru poistnej sumy a poistnej hodnoty.

NOVÁ HODNOTA POISTENEJ VECI v čase poistnej udalosti predstavuje cenu, ktorá zodpovedá priemerným nákladom na znovuzriadenie veci bez odpočítania príslušnej amortizácie. Poistenie, v rámci ktorého sa v prípade poistnej udalosti vypláca nová hodnota, sa nazýva poistenie na novú hodnotu. Niekedy sa v tejto súvislosti objavuje termín zriaďovacia hodnota označujúca cenu, za ktorú možno momentálne zriadiť vec rovnakého druhu a akosti.

ČASOVÁ HODNOTA POISTENEJ VECI sa v čase poistnej udalosti určuje tak, že od ocenenia novej veci toho istého druhu a akosti sa odpočíta suma vyjadrujúca opotrebenie alebo iné znehodnotenie veci z obdobia do poistnej udalosti.

OPOTREBENIE VECI je zníženie úžitkových vlastností veci oproti veci novej, ku ktorému došlo jej používaním alebo aj poškodením, ktoré bežné používanie predstavuje.

ZNEHODNOTENIE VECI podobne ako opotrebenie veci sa prejavuje znížením hodnoty veci, môže však byť spôsobené inými faktormi ako používaním veci, napr. morálnym zastaraním atď.

NAJVYŠŠIA MOŽNÁ ŠKODA (PML, z angl. probable maximum loss) je maximálna možná škoda stanoviteľná v majetkovom poistení. V majetkovom poistení najvyššia možná škoda väčšinou zodpovedá poistnej hodnote ($PML = PH$), no niekedy musí byť určená z praxe, napr. v poistení pre prípad prerušenia prevádzky vrátane ušlého zisku, v poistení zodpovednosti za výrobok atď., môže byť vyššia ako poistná hodnota ($PML > PH$), napr. keď poisťovne hradia aj náklady spojené so zachraňovaním majetku, môže byť nižšia ako poistná hodnota ($PML < PH$), napr. pri požiarnom poistení stavieb s prevahou nehorľavých materiálov, pri odcudzení v domácnosti s masívnym nábytkom atď.

HORNÁ HRANICA PLNENIA je daná poistnou sumou, ale aj limitmi poistného plnenia. Poistnú sumu si určuje poistený. Limity poistného plnenia sú určené poisťovňou a predstavujú jej maximálne plnenie pri poistených veciach, poistených rizikách a poistených nákladoch. Limity môžu predstavovať tak percentuálne vyjadrenie poistného plnenia vychádzajúceho z poistnej sumy pri jednotlivých skupinách, ako aj absolútne hodnoty za jednotlivé poistené predmety. Nachádzajú sa vo všeobecných poistných podmienkach.

VINKULOVANIE POISTNÉHO PLNENIA V PROSPECH TRETEJ OSOBY je vyplatenie poistného plnenia fyzickej alebo právnickej osobe uvedenej v poistnej zmluve. Vinkulovanie poistného plnenia sa využíva najmä pri hypotekárnych úveroch na kúpu nehnuteľnosti, z ktorej sa následne vinkuluje poistné plnenie. Vinkulácia je väčšinou v prospech peňažného ústavu, ktorý hypotekárny úver poskytol.

VŠEOBECNÉ POISTNÉ PODMIENKY, OSOBITNÉ POISTNÉ PODMIENKY, ZMLUVNÉ DOJEDNANIA sú ustanovenia týkajúce sa poistenia, ktoré predstavujú neoddeliteľnú a podstatnú súčasť každej poistnej zmluvy.

ZAČIATOK POISTNÉHO KRYTIA sa začína prvým dňom nasledujúcim po uzavretí poistnej zmluvy poistníkom a osobou poverenou poisťovateľom na dojednanie poistenia. Ak v poistnej zmluve je dohodnutý iný dátum začiatku poistenia, tak poistenie začne plynúť podľa dohodnutého dátumu.

KONIEC POISTNÉHO KRYTIA môže byť udaný v poistnej zmluve. Poistenie môže zaniknúť aj zmenou osoby vlastníka poistených vecí, zánikom predmetu poistenia alebo možnosťou nastatia poistnej udalosti. Poistník aj poisťovateľ môžu po poistnej udalosti poistnú zmluvu vypovedať, najneskôr však do 1 mesiaca od poskytnutia poistného plnenia.

PRIPOISTENIE je poistenie, ktoré nie je možné uzatvoriť samostatne, ale iba k niektorému hlavnému poisteniu. Predstavuje rozšírenie základného poistenia o ďalšie riziká alebo územnú platnosť poistenia.

DOPLNKOVÉ POISTENIE – ide o poistenie, keď možno do poistenia zahrnúť predmet alebo riziko, ktoré nebolo v základnom krytí poistené, preto sa nemohlo pripoistiť. Ide napr. v poistení nehnuteľnosti (rodinného domu) o poistenie elektromotorov, drobných stavebných mechanizmov atď.

PRÍPLATKY ZA PODROČNOSŤ sú stanovené poisťovňou v prípade, že poistník platí poistné viackrát za poistné obdobie (napr. mesačne, štvrťročne, polročne atď.). Príplatok za področnosť je stanovený percentuálne z poistného.

BONUS je nárok poisteného na zľavu z poistného v dôsledku bezškodového priebehu poistenia, pričom sa mu bonus poskytne od nasledujúceho poistného obdobia. Jeho maximálna možná výška sa väčšinou pohybuje na úrovni 30 % z poistného. V prípade vzniku poistnej udalosti, z ktorej poisťovateľ vyplatil poistné plnenie poistenému, ktorý už bonus má, priznaný bonus poistenému zanikne do nasledujúceho poistného obdobia.

MALUS predstavuje postih poisteného z dôvodu nepriaznivého škodového priebehu poistenia. Malus sa uskutočňuje formou prirážky na poistnom od nasledujúceho poistného obdobia, pred ktorým vznikla poistná udalosť.

ŠKODOVÁ UDALOSŤ predstavuje výšku škody, ktorá vznikne na poistenom predmete. Nahlasuje sa poisťovni, ktorá pri likvidácii škodovej udalosti preveruje, či z nej vzniká poistenému nárok na vyplatenie poistného plnenia. V prípade nedodržania

poistných podmienok môže byť poistné plnenie zo škodovej udalosti krátené, niekedy až odmietnuté.

LIMIT 1. RIZIKA predstavuje maximálny limit plnenia poisťovne. Škody presahujúce rámec limitu 1. rizika sa vyplácajú len do výšky limitu.

INTEGRÁLNA FRANŠÍZA predstavuje sumu, do výšky ktorej sa poistné plnenie neposkytuje a nad túto sumu sa poistné plnenie vypláca v plnej výške. Dôvodom na využívanie integrálnej franšízy je vylúčenie drobných škôd z poistného plnenia.

EXCEDENTNÁ FRANŠÍZA (spoluúčasť) predstavuje sumu, do výšky ktorej sa poistné plnenie neposkytuje a nad túto sumu sa od poistného plnenia odpočítava výška excedentnej franšízy. Poistený sa tak podieľa na úhrade škody sumou vo výške excedentnej franšízy.

ČASOVÁ FRANŠÍZA, ktorej uplatnením nedochádza priamo k zníženiu veľkosti poistného plnenia, ale k obmedzeniu výplaty poistného plnenia z časového hľadiska, čím má aj časová franšíza dosah na veľkosť poistného plnenia. Pri jej uplatnení poisťovateľ dopredu určuje obdobie, v ktorom nebude vyplácať poistné plnenie. Využíva sa najmä pri úrazovom poistení, poistení pre prípad prerušenia prevádzky atď.

KLASIFIKÁCIA NEŽIVOTNÉHO POISTENIA

Poistenia v neživotnom poistení sú rizikové poistenia, pri ktorých sa vytvára rezerva na náhodné udalosti, ktoré môžu počas trvania poistenia vzniknúť. Poisťovateľ nevie jednoznačne určiť, či poistná udalosť nastane, alebo nie, ani to, aká bude výška poistného plnenia.

Neživotné poistenie sa podľa zákona o poisťovníctve č. 95/2002 Z. z. člení na nasledujúcich 18 odvetví:

1. Poistenie úrazu
2. Poistenie choroby
3. Poistenie škôd na pozemných dopravných prostriedkoch iných než koľajových
4. Poistenie škôd na koľajových dopravných prostriedkoch
5. Poistenie škôd na leteckých dopravných prostriedkoch
6. Poistenie škôd na plávajúcich dopravných prostriedkoch
7. Poistenie dopravy tovaru počas prepravy vrátane batožín a iného majetku bez ohľadu na použitý dopravný prostriedok
8. Poistenie škôd na inom majetku, ako je uvedené v bodoch 3 až 7, spôsobených požiarom, výbuchom, víchricou, prírodnými živlami inými ako víchrica, jadrovou energiou, zosuvom alebo zosadaním pôdy
9. Poistenie iných škôd na inom majetku, ako je uvedené v bodoch 3 až 7, vzniknutých krupobitím alebo mrazom, alebo inými príčinami (napr. krádežou), ak nie sú tieto príčiny zahrnuté v bode 8
10. Poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a za dopravcu
11. Poistenie zodpovednosti za škodu vyplývajúcu z vlastníctva alebo z používania leteckého dopravného prostriedku vrátane zodpovednosti dopravcu
12. Poistenie zodpovednosti za škodu vyplývajúcu z vlastníctva alebo z používania riečneho, jazerného alebo námorného dopravného prostriedku vrátane zodpovednosti dopravcu
13. Všeobecné poistenie zodpovednosti za škodu iné, ako je uvedené v bodoch 10 až 12
14. Poistenie úveru, t.j. všeobecná platobná neschopnosť, exportný úver, splátkový úver, hypotekárny úver, poľnohospodársky úver
15. Poistenie kaucie, t.j. priame záruky a nepriame záruky

16. Poistenie rôznych finančných strát vyplývajúcich z výkonu povolania, nedostatočného príjmu, zlých poveternostných podmienok, straty zisku, trvalých všeobecných nákladov, neočakávaných obchodných výdavkov, straty trhovej hodnoty, straty pravidelného zdroja príjmov, inej nepriamej obchodnej finančnej straty, ostatných finančných strát
17. Poistenie právnej ochrany
18. Poistenie pomoci osobám v núdzi počas cestovania alebo pobytu mimo miesta svojho trvalého pobytu

Podľa klasifikácie neživotného poistenia môžeme jednotlivé poistné odvetvia na základe krytia rizík rozdeliť do štyroch základných oblastí, t.j. na **poistenie spojené so zdravím človeka, na poistenie majetkových (finančných) strát, na poistenie zodpovednosti a poistenie záujmov**.

Objektmi neživotného poistenia sú:

- **zdravie človeka** (v súvislosti so životným poistením), pri ktorom sa uzatvárajú úrazové poistenie, poistenie vážnych chorôb, poistenie liečebných nákladov a cestovné poistenie atď.,
- **veci nehnuteľné**, pri ktorých sú predmetom poistenia budovy a stavby (u fyzických osôb hlavne rodinné domy, rodinné domy vo výstavbe, domy prechodne obývané, byty v osobnom vlastníctve, rekreačné chalupy, garáže, vedľajšie stavby),
- **veci hnutel'né**, medzi ktoré zaraďujeme veci hmotné, ale čoraz častejšie sa poisťujú aj veci nehmotné. Patrí sem poistenie strojov, zásob, dopravných prostriedkov, umeleckých diel, peňazí, cenností, skla, neónových svetelných reklám, výstav a veľtrhov, softvéru, cudzích vecí prevzatých za účelom predaja, úschovy, opravy a čistenia atď.
- **zodpovednosť za škody**, pri ktorých je chránený poistený ako potenciálny zodpovedný subjekt pred následkami jeho zodpovednosti za škodu spôsobenú tretím osobám v prípade jeho všeobecnej zodpovednosti, profesijnej zodpovednosti a zodpovednosti z vedenia dopravného prostriedku,
- **záujmy**, kedy ide o poistenie pohľadávok, úverov, kaucie, zisku a poistenie pri prerušení prevádzky (tzv. šomážne poistenie), poistenie právnej ochrany atď.